

Construir la Catalunya Central

Després d'haver encapçalat els Serveis Territorials de Cultura des de 2017, el professor de filosofia i escriptor Lluís Cerarols reflexiona sobre les possibles causes que dificulten una vertebració i cohesió plenes d'aquest territori de la Catalunya interior.

Il·lustració: Anna Crespo.

He tingut la sort d'estar durant quatre anys a la direcció dels Serveis Territorials de Cultura a la Catalunya Central, un període marcat per la tensió i inestabilitat política i la pandèmia. Tanmateix, ben aviat em vaig adonar que aquesta demarcació està mancada de vertebració. Les sis comarques que la formen, Osona, Moianès, Bages, Berguedà, Solsonès i Anoia, estan absolutament desconnectades entre elles i també a l'interior de cada comarca cada municipi fa la guerra per la seva banda. Hi ha un desconeixement molt gran de les activitats que es duen a terme a la comarca veïna o al poble del costat, per no parlar del desconeixement gairebé absolut de l'important i variat patrimoni artístic i cultural que tenim ben a la vora. La primera conclusió que en vaig treure és que aquesta manca de vertebració ens fa flacs davant l'administració del nostre país. En una segona reflexió vaig pensar en la causa que hi podia haver al darrere d'aquesta situació invertibrada. D'una banda, segurament, el poc temps que fa que es va crear aquesta demarcació, l'any 2009; de l'altra, el fet que no respon a la divisió de tall espanyol de la província, com sí que hi responen les diputacions provincials. També, el fet que no hi hagi una ciutat que de manera clara es pugui erigir en la capital.

Autoestima

I intentant reflexionar-hi més, i parlant amb gent experta de la zona en l'àmbit de l'economia, la història, la sociologia... vaig pensar que en el fons hi reposa una certa manca d'autoestima, fruit del desconeixement a què em referia i a la manca d'un ampli projecte comú de tipus regional (en aquest sentit cal valorar la creació de la Universitat de Vic i Central de Catalunya, tot i que hi caldria aprofundir molt més). Certament, estic convençut que les comarques centrals no són simplement una mera demarcació administrativa, sinó que són o vindrien a ser una autèntica regió amb un substrat cultural força semblant. Raons històriques d'origen medieval, com l'acció del bisbe Oliba, la creació del bisbat de Vic i més tard el de Solsona, o raons econòmiques basades en l'agricultura i la ramaderia i els seus mercats, i una indústria gremial i moderna que va sorgir en les ciutats i pobles més grans, fins a l'adveniment de múltiples colònies industrials a finals del segle XIX en els nostres rius Ter i Llobregat, i també Cardener i Anoia, fan que, en termes generals, aquestes comarques centrals siguin una clara expressió de la Catalunya Vella i tinguin alguns trets comuns que a còpia d'anys han anat esculpint aquest substrat cultural proper.

Aquest fet crec que es manifesta de forma diàfana quan estem de viatge en algun país llunyà i trobem algú que és de Manlleu, de Súria, de Bagà, de Castellterçol, de Calaf o de Solsona... Crec que de seguida en sentim la proximitat, de seguida sabem de què parlem, hi ha uns pressupòsits culturals que ens acosten i ens fan una mica més familiars. També és cert que la forta immigració d'altres zones de l'estat dels anys seixanta i la més recent de països estrangers, segurament, han alterat aquest pòsit cultural més o menys comú o paral·lel a què m'he referit. I també segurament que les noves generacions, una mica més desarrelades i amb l'impacte de les xarxes socials, estan distanciant-se d'aquest substrat cultural més proper.

Meitat pagesos, meitat industrials

M'atreveixo a llançar una hipòtesi que voldria definir el punt essencial d'aquest substrat cultural que reposa en el fons de la mentalitat de la gent d'aquestes comarques. Diria que la nostra ànima és meitat pagesa i meitat industrial. M'explico. Meitat pagesa per tota la tradició agrícola de molts segles. Qui més qui menys tenim l'origen de pagès en els pares, avis o besavis i directament i indirectament som portadors d'aquest pòsit cultural. I el món de pagès acostuma a ser amant de la tradició, del respecte al passat, del paisatge, de la natura, de la devoció al mas... I d'altra banda, tenim també una gran proximitat al món industrial, que com he dit, ja era important a l'edat mitjana, a la moderna i encara més a la contemporània. La indústria ha estat el motor de

creixement econòmic més important d'aquestes comarques. I la indústria es mou en el paradigma del progrés, la innovació tecnològica, el canvi, la moda... I també, qui més qui menys, ha viscut directament o indirectament aquest pòsit cultural. Vivim sovint en la tensió d'aquestes dues maneres, enmig de la tradició i la innovació, entre la natura i l'asfalt, entre el conservadorisme i el progressisme... Al meu entendre, aquesta és l'essència en general de les comarques centrals i potser per extensió de la Catalunya Vella.

Un exemple com a mostra en defensa de la hipòtesi que he exposat: «Si ens llevem ben d'hora, ben d'hora, ben d'hora...», aquesta és una expressió genuïnament pagesa, on el dia comença quan un vol i sap que, com més de matí, més feina. I qui la va dir? Un santpedorenc que és capaç de participar de la tradició i de la innovació, i d'aquí possiblement el seu èxit.

Retorno al fil inicial. Tenim motius suficients per ser una regió i no simplement una demarcació administrativa. Però aquesta regió, si hi és realment, està en somort. Cal activar-la, fer-la conscient i potenciar-la. I la primera cosa que cal per fer-ho és crear àmbits de trobada i coneixement mutu; que la gent es conegui, que les entitats culturals, econòmiques, acadèmiques... es coneguin i vegin que com més junts anem, millor per a tots. Caldria iniciar projectes comuns que vagin més enllà de cada campanar local o comarcal. En la mesura que es poguessin dur a terme projectes comuns, es reforçaria la regió i sense cap mena de dubte creixeria l'autoestima i sabríem valorar molt més les nostres possibilitats; i també, com deia a l'inici, seríem més valents davant l'administració.

Capitalitat

Soc conscient que hi ha almenys un obstacle a l'hora de construir la regió de la Catalunya Central. Com he dit abans, no hi ha una capitalitat que clarament s'imposi. Manresa és la ciutat més gran, però Vic és molt important i Igualada també (l'Anoia, a excepció dels vuit pobles de l'Alta Segarra, formarà amb el Penedès i el Garraf una nova demarcació, al meu entendre una decisió poc sospesada). Aquí caldria ser prou innovadors i evitar reproduir una visió antiga. No cal una única capital, i encara menys avui dia que tenim tants mitjans de transport i comunicació. Hauria de ser una regió formada per diferents ciutats mitjanes i petites i molts pobles que treballessin coordinadament, en xarxa. Una regió amb almenys sis ciutats importants i molts pobles i viles, cadascú donant el millor de si mateix. Per a això, cal evitar la competitivitat i treballar en la col·laboració i la complementarietat; aquí sí que cal ser molt moderns!

Des que vaig prendre consciència del que he descrit, un dels meus grans objectius ha estat treballar en aquesta línia de fer quallar a nivell cultural la regió de les comarques centrals, amb un estudi previ de l'inventari de les entitats culturals (més de 1.200 en total) per després poder fer trobades sectorials per conèixer-se i cercar projectes comuns. La pandèmia ha dificultat aquesta iniciativa. Desitjo que aquesta línia tingui recorregut en el futur.